

Тема 7. Глобальні ринки: становлення, функціонування, класифікація, проблеми розвитку

План:

1. Інтернаціоналізація: сутність, напрями, етапи.
2. Особливості функціонування сучасних глобальних ринків:
  - 2.1. Глобалізація товарних ринків.
  - 2.2. Глобалізація ринку послуг.
  - 2.3. Глобальний ринок капіталів і його сегменти.
  - 2.4. Глобальний ринок праці.
3. Проблеми розвитку глобального ринку.

1. Інтернаціоналізація: сутність, напрями, етапи.

Важливою особливістю сучасності є зростання взаємозалежності економік різних країн, розвиток інтеграційних процесів, інтенсивний перехід цивілізованих країн від замкнених національних господарств до економіки відкритого типу. У процесі глобальної інтернаціоналізації світового господарства, розвитку нової «архітектури» гео економічного простору сформувалась специфічна форма взаємин – міжнародні економічні відносини. Найбільш характерною рисою XX ст. і початку XXI стала зростаюча інтернаціоналізація соціально-економічних процесів.

Під інтернаціоналізацією розуміють наближення національних економік за допомогою посилення промислової співпраці та взаємозалежності міжнародного товарообороту, руху капіталів, робочої сили між країнами.

Виділяють три основні етапи розвитку інтернаціоналізації господарського життя.

Перший етап (кінець XVIII–кінець XIX ст.) – інтернаціоналізація виробництва ґрунтувалася переважно на взаємодії національних господарств завдяки простій кооперації. Головним каналом взаємного «обміну речовин» були найпростіші форми міжнародних економічних зв'язків і передусім зовнішня торгівля. Інтернаціоналізація виробництва й обігу стала однією з найголовніших передумов формування світового господарства.

Другий етап (кінець XIX–середина XX ст.) інтернаціоналізація виробництва переходить в іншу стадію, яка пов'язана з розвитком складної кооперації. Характерною ознакою складної кооперації є її базування на міжнародному поділі праці (МПП), який стає визначальним фактором поглиблення інтернаціоналізації господарського життя та формування світового господарства.

Третій етап (розпочався зі середини XX ст.) характеризується комплексністю інтернаціоналізації виробництва (охоплює усі підсистеми господарства, поширюючись практично на всі країни світу, всі галузі виробничої та невиробничої сфер). Саме завдяки інтернаціоналізації виконуються головні умови збалансованого економічного розвитку: реалізація в матеріально-речовій та вартісній формах валового національного продукту (ВНП), піднесення якості людського розвитку тощо.

Інтернаціоналізація об'єднує структурні елементи і суб'єкти світового господарства в єдине ціле. Тому вона є одним із системоутворювальних факторів світового господарства. З поглибленням процесу інтернаціоналізації виробництва посилюється єдність світового господарства, зростає його

органічна цілісність. У зв'язку з цим можна виділити такі напрями інтернаціоналізації господарського життя:

- а) інтернаціоналізація виробничих сил, що означає процес створення матеріальних елементів міжнародних господарських об'єктів у країнах світу;
- б) інтернаціоналізація виробничих процесів, яка знаходить своє відображення в розвитку спільного підприємництва партнерів із різних країн світу;
- в) інтернаціоналізація виробництва, яка полягає у процесі створення спільних підприємств;
- г) інтернаціоналізація обміну. Цей процес відображається в розвитку міжнародних торговельних відносин;
- д) інтернаціоналізація транспорту, що знаходить своє відображення у створенні міжнародних транспортних систем;
- е) інтернаціоналізація паливно-енергетичних комплексів, яка відбувається за рахунок інтенсифікації господарських зв'язків між спорідненими галузями економік країн-партнерів;
- є) інтернаціоналізація розподілу, яка знаходить своє відображення в розподілі капіталу, міграції робочої сили в межах міжнародної економіки;
- ж) інтернаціоналізація споживання, яка передбачає об'єднання зусиль країн-партнерів у сфері раціонального споживання виробленої ними продукції в межах міжнародної економіки;
- з) інтернаціоналізація інформаційних систем. Вона передбачає об'єднання матеріальних і фінансових ресурсів з метою оптимального використання інформації в рамках міжнародної економіки (наприклад, INTERNET);
- і) інтернаціоналізація управління. Вона передбачає об'єднання зусиль суб'єктів міжнародної економіки з метою широкого використання досвіду управління економічними процесами на національному та інтернаціональному рівнях, наприклад, створення програм міжнародного менеджменту.

Отже, інтернаціоналізація господарського життя має широкі форми прояву і характеризує розвиток економічних зв'язків між країнами світу в різних сферах міжнародної економіки. Безумовно, одним з основних факторів, що впливає на поглиблення процесу інтернаціоналізації економічного розвитку, виступає міжнародний поділ праці.

Міжнародний поділ праці – це вищий ступінь суспільного поділу праці, який базується на спеціалізації національних економік з виробництва товарів і послуг відповідно до особливостей природних, соціально-економічних та інших умов виробництва в різних країнах, тобто міжнародний розподіл виробництва, що зумовлює і передбачає необхідність обміну результатами діяльності. Усі країни світу тією чи іншою мірою беруть участь в МПП, його поглиблення диктується розвитком продуктивних сил, які зазнають впливу науковотехнічної революції. Участь в МПП забезпечує країнам додатковий економічний ефект, що дає змогу їм більш повно і з найменшими витратами задовольняти свої потреби.

Міжнародний поділ праці має власну внутрішню структуру і відповідні методи розвитку. Основними рисами МПП є міжнародна спеціалізація і міжнародна кооперація виробництва. Міжнародна спеціалізація виробництва (МСВ) розвивається за двома напрямками: виробничим і територіальним. Виробничий напрям поділяється на міжгалузеву спеціалізацію; внутрігалузеву спеціалізацію; спеціалізацію окремих підприємств. Територіальна МСВ охоплює спеціалізацію з виробництва деяких товарів і їх частин для ринку окремих країн, групи країн, регіонів.

Основними формами МСВ є предметна (виробництво готових виробів) спеціалізація; подетальна (виробництво частин і компонентів виробів) спеціалізація; технологічна або стадійна спеціалізація. Найбільше поширення серед видів предметної спеціалізації у світогосподарських зв'язках отримала спеціалізація з виробництва готової продукції. На розвиток інтернаціоналізації виробництва впливає низка чинників, найважливішими серед яких є рівень технікоекономічного розвитку країн, особливості виробничої асоціації, масштаби національного господарства, рівень розвитку МПП.

2. Особливості функціонування сучасних глобальних ринків:

Глобалізація товарних ринків В умовах інформаційної епохи відбуваються якісні зміни в сфері глобалізації ринків і конкуренції. Перелік галузей, у яких компанії нездатні до глобальної діяльності й не мають відповідних маркетингових можливостей і «вибувають» із гри, збільшується. Діяльність таких міжнародних організацій, як Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), Світова торговельна організація (СОТ), привела до зниження торговельних бар'єрів між країнами й до відкриття доступу до міжнародних ринків. Уряди багатьох країн усвідомили, що захист внутрішніх виробників і ринків від іноземних конкурентів не дає бажаних результатів, а веде до зростання інфляції, уповільнення темпів економічного зростання, зниження ефективності вітчизняних компаній, відсутності в них необхідних для міжнародної конкурентної боротьби підприємницьких навичок. До числа інших стимулів до глобалізації ринків і конкуренції відносять прискорення й здешевлення транспортних перевезень і безперервне вдосконалення телекомунікацій, що зробило глобальне спілкування дешевим, простим та ефективним. Нарешті, відбулося значне зниження висоти бар'єрів, які перешкоджали участі компаній у всесвітній торгівлі. Сьогодні компанія, яка відкрила свій сайт в Інтернеті, одержує можливість продавати товари покупцям з іншого кінця світу з такою самою легкістю, як і споживачам, що мешкають поруч.

У першу чергу використовують можливості глобалізації ринків транснаціональні компанії. Їх ланцюжки поставок рівною мірою глобальні, матеріали й комплектуючі надходять з більш дешевих джерел, склади й логістика організовані у найбільш вигідні з погляду витрат регіони, а дослідження й розробки сконцентровані там, де необхідні для цього знання найбільш доступні.

Фірми в умовах глобалізації не можуть ігнорувати міжнародні ринки. Зростаюча взаємозалежність країн усього світу під час виробництва товарів і послуг привела до усвідомлення компаніями потреби більш глобального підходу до свого бізнесу.

Глобальні ринки важливі, тому що майбутнє багатьох фірм залежить від можливостей розширення виробництва. Фірми повинні віднайти нові можливості на ринках закордонних країн, тому що їхні внутрішні ринки вже насичені. Міжнародна торгівля стає ліберальнішою, тому компанії зіштовхуються з жорстокою конкуренцією з боку іноземних виробників на своїх внутрішніх ринках. Вони повинні навчитися відбиватися від конкурентів на своїй споконвічній території або використовувати можливості, які відкриваються на зовнішніх ринках.

Глобалізація товарних ринків проявляється в тім, що міжнародна компанія розглядає проблему збуту продукції кінцевим споживачам з погляду всіх міжнародних каналів розподілу. Існують три основні глобальні зв'язуючі ланки між продавцем і кінцевим покупцем:

- 1) штаб-квартира компанії-продавця – контролює канали розподілу і є частиною самого каналу;
- 2) міждержавні канали – забезпечують доставку товарів до кордонів іноземних країн;

3) внутрішньодержавні канали – забезпечують доставку товарів з пунктів перетинання кордону іноземної держави до кінцевих споживачів.

Глобальний ринок капіталів і його сегменти

Глобальний ринок капіталів виник наприкінці ХХ ст. Сьогодні цей ринок об'єднує в собі як значні, так і невеликі сегменти, що раніше були розрізненими. Першим, найзначнішим сегментом, є ринок капіталів англосовітських країн (США, Велика Британія та ін.), що характеризується найбільшими фінансовими інститутами; розгалуженою фінансовою системою, яка включає комерційні й інвестиційні банки; відкритою системою звітності; рейтинговими агентствами, що користуються величезним впливом; дослідно-аналітичними компаніями. На цьому ринку акціонери наділені величезними правами, причому відсутнє централізоване управління ринком.

Другий істотний сегмент світового ринку капіталів – японський ринок. Він характеризується широкою й інституціональною структурою та розгалуженою фінансовою системою. Для нього властива відносно замкнута форма звітності, він надає акціонерам досить обмежені права. Японський ринок капіталу зовнішньо виглядає орієнтованим на командно-управлінську модель функціонування. На цьому ринку рейтингові й дослідно-аналітичні компанії відіграють дуже незначну роль.

Третій важливий сегмент світового ринку капіталів – європейський континентальний ринок – суттєво відрізняється від перших двох. На цьому ринку домінують відособлені універсальні банки. Він характеризується розвиненими інституціональними структурами фондового ринку, які невеликі за розміром і менш дотримуються дисципліни у здійсненні фінансових операцій, ніж на англосовітському ринку. Вимоги до процедури звітності вкрай пом'якшені, а рейтингові агентства і дослідно-аналітичні компанії перебувають в стадії становлення. За досить обмежених прав акціонерів спостерігається значна кількість різних форм управління інститутами фондового ринку – від централізованого управління до майже повної його відсутності.

Кожний з розглянутих сегментів ринку має свою динаміку, свої особливі принципи інвестування, свої стандарти щодо оформлення документації і навіть свою термінологію. Проте основним досягненням сучасних глобальних ринків є узгодження форм співробітництва основних світових фінансових центрів, постійне консультування між собою з питань ставки відсотка або монетарної політики.

Глобальні ринки робочої сили

Розвиток процесів глобалізації, який торкнувся докорінних основ життя суспільства всіх країн світу не оминув і ринок трудових ресурсів, який посідає ключове місце в загальній структурі ринкового господарства і регулюється за допомогою загальних економічних механізмів ринку, у результаті світовий ринок праці набув специфічних рис:

- 1) гнучкість робочої сили;
- 2) виникнення стратегії соціальної політики;
- 3) існування глобальних лідерів.

Однією з головних особливостей світового ринку праці варто вважати гнучкість сукупної робочої сили, що в основному і забезпечує кількісні та якісні зміни, які сталися в структурі зайнятості, організації праці, методиках адаптації працівника до трудового процесу. Гнучкість сучасного ринку праці забезпечила комплексне поєднання всіх складових ринку, а саме: зміни структури оплати праці,

організації трудового процесу, форми зайнятості, заходи для підвищення мобільності робочої сили, нормативи його регулювання, зміни в системі освіти і підготовки кадрів.

Стратегія соціальної політики ґрунтується на таких головних компонентах:

- контролі за виконанням бюджету;
- створенні нових робочих місць і ринків праці;
- регулюванні цих ринків;
- послідовному проведенні реформ у житті.

Нині глобальне лідерство, за оцінками глобальних компаній, стало найбільш значущим порівняно з іншим чинниками, які ведуть їх до успіху на ринках. До них відносять фінансові ресурси, комунікаційні технології, робочий персонал, державну підтримку, тарифні та нетарифні обмеження тощо.

В умовах глобалізації справою глобальних лідерів має стати руйнація досі існуючих невидимих кордонів між державами, компаніями, культурами, постачальниками і покупцями, навіть між підрозділами і службами, які існують усередині організації.

3. Проблеми розвитку глобального ринку.

Міжнародний бізнес можна визначити як ділову взаємодію фірм різних форм власності або їхніх підрозділів, які знаходяться в різних країнах, що має головною метою одержання прибутку за рахунок отримання вигід із переваг ділових міжнародних операцій.

«Міжнародний бізнес – це підприємницька діяльність, пов'язана з використанням капіталу в різноманітних формах і переваг підвищеної ділової активності; здійснюється з метою отримання прибутку і поширюється на міжнародну економічну сферу».

Основні причини існування міжнародного бізнесу:

- 1) вихід до нових джерел корисних копалин і сировини;
- 2) доступ до нових ринків робочої сили;
- 3) прагнення до нових ринків збуту.

Характерні риси міжнародного бізнесу:

1) отримання прибутку відбувається за рахунок використання переваг виходу за межі національних ринків;

2) підприємства отримують додаткові економічні можливості, що витікають із: - ресурсних особливостей міжнародних ринків; - місткості закордонних ринків; - правових особливостей закордонних країн; - специфіки міждержавних політичних та економічних взаємовідносин;

3) внаслідок інтернаціоналізації, кожному бізнесу стає максимально доступним глобальний бізнес-сервіс, незалежний від національної приналежності й орієнтований лише на економічну ефективність;

- 4) визначна роль культурного фактора в діяльності міжнародних компаній;

5) міжнародний бізнес – система постійно оновлюваних і складно взаємодіючих професійних знань принципово вищого рівня, ніж наявна в будь-якому національному бізнесі;

6) міжнародний бізнес вбирає в себе найкращі національні зразки, все найкраще у світовій практиці;

7) принципова відмінність міжнародного бізнесу полягає в оберненій оцінці внутрішньої державної ситуації: негативні тенденції в економіці можуть відкрити додаткові можливості для розвитку міжнародних компаній;

8) на відміну від національної конкуренції, міжнародний бізнес може відчувати підтримку своєї держави в боротьбі з конкурентами в багатьох формах;

9) інформація – головний стратегічний ресурс міжнародного бізнесу, адаптація – його головна стратегічна зброя.

Етапи розвитку міжнародного бізнесу:

I етап. Комерційна ера (1500–1850 рр.), її особливості:

- пошук особистих вигод, пов'язаних із торгівлею колоніальними товарами в Європі;
- формування бізнес-сервісу міжнародного бізнесу (інвестиційного, страхового, інфраструктури);
- суверенність і незалежність бізнесу в його закордонних операціях;
- жорстка залежність міжнародного бізнесу від взаємовідносин між країнами;
- уперше висвітлені ключові питання міжнародного менеджменту. I

I етап. Ера експансії (1850–1914 рр.), її особливості:

- переорієнтація міжнародного бізнесу з вивозу екзотичних товарів на видобуток сировини і систематичне плантаційне господарство в колоніальних регіонах; зростання інвестицій у розвиток виробництва колоніальної продукції;
- посилення взаємозв'язку бізнесу і державної влади;
- виникнення міжнародного поділу праці; III етап. Ера концесій (1914–1945 рр.), її особливості:
- зростання національної самосвідомості колоніальних народів;
- загострення суперництва на світових ринках сировини, напівфабрикатів і готових виробів;
- інтернаціоналізація використання людських ресурсів;
- виявлення переваг і обмежень державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

IV етап. Ера національних держав (1945–1970 рр.), її особливості:

- розширення сфери міжнародного бізнесу у зв'язку зі становленням і розвитком нових держав;
- зростання міжнародних ринків капіталу, сфери міжнародного аудиту і консалтингу;
- формування мультинаціонального бізнесу; - створення і залучення мережі мультинаціонального обслуговування (банки, університети, установи охорони здоров'я і т.ін.), що підготувало перехід до ери глобалізації.

V етап. Ера глобалізації (з 70-х років ХХ ст.). Міжнародні економічні зв'язки охопили практично всі країни, що істотно вплинуло на розвиток як національних економік, так і світової економіки в цілому